

KASBIY KOMPETENTLIK ASOSIDA TALABALARNI MUSTAQIL IJODIY FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Naimova Jayrona Utkir qizi

ShDPI " Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi"

mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Lola Rajabova

Qarshi davlat universiteti dotsenti,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PHD)

Annotatsiya: Bugungi tez rivojlanayotgan dunyoda talabalarni akademik va professional darajada rivojlantirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan jihozlash zarur. Ta'limning muhim jihatlaridan biri bu mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantirish, o'quvchilarga innovatsion fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon berishdir. Vakolatli yondashuv talabalarning mustaqil ijodiy faolligini oshirish uchun mustahkam asos bo'lib, ularga doimiy o'zgaruvchan muhitga moslashishga imkon beradi. Ushbu maqola kompetentsiya yondashuvining ahamiyatini o'rganadi va talabalar o'rtasida mustaqil ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash strategiyalari haqida tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: kasbiy tayyorgarlik, kompetentsiya, o'quv qo'llanmalar, zamonaviy dasturlar, innovatsion yondashuvlar

Kirish: Dunyoda ishtirok etish va diskursiv kabi innovatsion yondashuvlar asosida o'qituvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish orqali o'quvchilarni ijodiy tarbiyalash jarayonini samarali tashkil etish uchun zamonaviy o'quv qo'llanmalarini yaratish muhimdir.

Dunyoning yetakchi universitetlarida talabalarning kasbiy tayyorgarligi sifati va samaradorligini oshirishga qaratilgan nostandart tarkib va kognitiv aloqa va ijodiy amaliy harakatlarning erkin tanlovi, shuningdek ijodiy amaliy harakatlar kelajakdagi o'qituvchilarning ijodiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish omillaridan biri sifatida o'rganilmoqda.

Shu bilan birga, ta'lim mazmuni, ijodiy fikrlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, mustaqil o'quv soatlari ulushini oshirish, mustaqil ta'lim usullari va texnologiyalarini joriy etishga e'tibor qaratish muhimdir. O'zbekistonda xalqaro ta'lim standartlari asosida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda.

Xususan, 2030-yilgacha oliy ta'lim tizimini rivojlantirish kontseptsiyasiga: "individual ta'lim trayektoriyalari asosida ta'lim dasturlarini shakllantirish, talabalarda ijodiy fikrlashni shakllantirish, talabalar qiziqishlari va mijozlar ehtiyojlariga muvofiq amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, usul va texnologiyalarni joriy etish kiradi".

Bu bo'lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlash sifatini oshirishdan tashqari, bo'lajak kasb-hunar ta'limi o'qituvchilarining oliy kasbiy ta'lim sohasidagi mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirish zaruratini tug'diradi.

Bugungi kunda ilmiy-texnik taraqqiyotning innovatsion rivojlanishi, bilimlarning jadal yangilanishi kelajakdagi mutaxassislardan zamonaviy sharoitlarga tezda moslashishni va o'quv motivlarini egallashga intilishni talab qiladi.

Bu talabalarni mustaqil izlanishga, kasbiy muammolarni mustaqil hal qilishga, unga ijodiy yondashishga o'rgatishni taqozo etadi. Shu sababli, bugungi kunda ijodiy fikrlaydigan mutaxassislarni tayyorlash jarayoni uzluksiz ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri bo'lib,

unda talabalarining ijodiy faolligini kompetentlik yondashuvi asosida takomillashtirish katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Davlat ta'lim standartlari oliy ta'lim tizimida kasb-hunar ta'limi yo'nalishi talabalarining kasbiy va pedagogik faoliyatida o'quv, o'quv, uslubiy, ishlab chiqarish, ilmiy-tadqiqot vazifalarini amalga oshirishni nazarda tutadi.

Ta'lim mazmuni, o'quv rejasi, fan dasturlari, ta'lim shakllari, usullari, vositalari, elektron axborot ta'lim resurslari va boshqa didaktik materiallar, o'quv qo'llanmalari va darsliklar, asosiy, umumiy va maxsus kasbiy kompetentsiyalarni shakllantirish va talabalarda kasbiy pedagogik faoliyatni rivojlantirish laboratoriyasi uskunalari, ta'lim texnologiyalari va boshqalar. Natijada yetuk, malakali kadrlar mustaqil va rejali asosda mustaqil ishlashi, kasbiy va ijodiy kompetentsiyalarini izchil rivojlantirishi ta'minlanmoqda.

Mustaqil ta'limni tashkil etishga yangi yondashuvlar talabalar nafaqat sun'iy vaziyatlarni, balki haqiqiy amaliy vazifalarni ham hal qilishlarini anglatadi. Bunda ular nafaqat professordan, balki bir-birlaridan ham o'rganadilar, jumladan, turli ma'lumotlar bazalari bilan ishlash, tanqidiy fikrlashni o'rganish va tanlangan yechim uchun mas'uliyatni o'z zimmlariga olish, o'zlarining professional qarashlarini shakllantirish.

O'rganilayotgan muammoni hal qilishga bag'ishlangan tadqiqotlarning nazariy tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalarining mustaqil ta'limini tashkil etishga quyidagi yondashuvlar asoslanishi mumkin: kompetentsiya, faollik, tizimlashtirish.

Zamonaviy me'yoriy hujjatlar o'quv jarayonini yangi tashkil etishni, shuningdek talabalarining mustaqil ta'lim olishini talab qiladi. Davlat ta'lim standartlari bo'lajak kasb-hunar ta'limi mutaxassisining mustaqil ta'lim olish va mustaqil rivojlanish qobiliyati bilan bog'liq bir qator umumiy vakolatlarni belgilaydi, xususan:

-Ularning shaxsiy faoliyatini tashkil qilish, kasbiy muammolarni hal qilish yo'llarini aniqlash, ularning samaradorligi va sifatini baholash.

-Nostandart vaziyatlarda xavflarni baholash va qaror qabul qilish.

-Kasbiy muammolarni belgilash va hal qilish, kasbiy va shaxsiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni izlash, tahlil qilish va baholash.

-Kasbiy va shaxsiy rivojlanish masalalarini mustaqil ravishda aniqlash, mustaqil ta'lim bilan shug'ullanish, kasbiy rivojlanishni ongli ravishda rejalashtirish.

"Kompetentsiya" tushunchasining ishchi ta'rifi sifatida biz kasb-hunar ta'limining zamonaviy lug'atida berilgan ta'rifni olamiz, unda "kompetentsiya" tushunchasi "muvaffaqiyatli ish olib borish uchun bilim va ko'nikmalarni qo'llash qobiliyati" deb ta'riflanadi.

Talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini faol va ijodiy yondashuvlar asosida tashkil etishda: ma'ruzalar (texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish jarayoni to'g'risida) amaliyotda loyiha usulidan foydalangan holda (amaliy o'qitish usullari fanidan) talabalarni zamonaviy ma'lumotlardan foydalangan holda pedagogik dasturiy mahsulotlar, ilmiy-tadqiqot loyihalarini ishlab chiqishga o'rgatish orqali dizayn kompetentsiyasi va o'quv jarayonida talabalarni kasbiy (mustaqil ijodiy) faoliyatga tayyorlashda kommunikatsiya texnologiyalari; talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda namoyish tajribasidan foydalanish, o'z-o'zini rivojlantirish va texnik aloqa kompetentsiyasi talabalarning mavzuni (masalani, muammoni) ijodiy o'rganish, nazariy bilimlarni umumlashtirish, fikrlarni tizimlashtirish asosida ixcham va aniq ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish, seminarda "sindikatsiya" usulidan foydalanish (Ta'lim shakllari haqidagi fan reflektiv kompetentsiya; Umumiy ta'limdagi tadqiqot usuli (umumiy Fanlar) bo'lajak mutaxassislarni o'quv jarayonida kuzatish, tajriba o'tkazish, o'lchash, tahlil qilish, sintez qilish, modellashtirish, avtomatlashtirishga o'rgatish orqali tadqiqot kompetentsiyalarini shakllantirish va rivojlantirishga erishdi.

Pedagogik eksperiment muammolarini hal qilish jarayonida talabalarning ijodiy ishlarni bajarish va texnologik-sanoat tavsifidagi laboratoriya ishlarini bajarish bo'yicha bilim va ko'nikmalari sinovdan o'tkazildi.

Xulosa

Talabalar o'rtasida mustaqil ijodiy faollikni oshirish ularning umumiy rivojlanishi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun juda muhimdir. Vakolatli yondashuvni qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarda tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini, muammolarni hal qilish qobiliyatlarini va innovatsiyalarni rivojlantirishlari mumkin. Faol o'rganishni rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini rivojlantirish, texnologiyani birlashtirish, avtonomiya va tanlovni taklif qilish, aks ettirish va o'zini o'zi baholashni targ'ib qilish kabi strategiyalar talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini yaxshilashga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Ushbu strategiyalarni qabul qilish talabalarga o'zlarining bilimlarini boshqarish huquqini beradi va ularni kelajakdagi dinamik dunyoda duch kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklarga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ismailova Z.K., Ximmataliev D.O., Khashimova M.K., Fayzullaev R.X., Sadikova F.M. The role of modern women in society and family // Jurnal: OPCION. Venezuela-Maracaibo, 2019. - № 21. - P. 735-752.pages.
2. Fayzullaev R.X. Recommendations to teachers on improving the teaching competence of future professionals. - T .: TIQXMMI, 2018. - 16 p.

3. Sadikova F.M. Peculiarities of the organization of independent education of students of higher education in the acquisition of competencies // Scientific-methodical journal of continuous education of teachers. - Tashkent, 2020. - № 2. -B. 50-53. (13.00.00, № 10).
4. Muqimov B.R. Scientific bases of quality assessment of the methodical system designed in educational institutions // Vocational education. - T., 2013. - № 1. - 23-27b.
5. Kuzmina N.V. Professionalism lichnosti prepodavatelya / N.V. Kuzmina. - M .: APN, 1990. - S.149.9. Голощёкина Л.П., Збаровский В.С. Модульная технология обучения. Методические рекомендации. - С. Петербург, 1993. - 86 с.